

CHỈ TIÊU TỔNG SẢN PHẨM TRONG NƯỚC TÍNH ĐẾN CẤP HÀNH CHÍNH NÀO?

Hà Quang Tuyên*

Ngày 25 tháng 12 năm 1992, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 183/QĐ-TTg ngày 25 tháng 12 năm 1992 về việc chính thức áp dụng Hệ thống các tài khoản Quốc gia (System of National Accounts-SNA). Điều 1 của Quyết định nêu rõ “Bắt đầu từ năm 1993, áp dụng hệ thống tài khoản quốc gia trên phạm vi cả nước thay cho hệ thống bảng cân đối kinh tế quốc dân và các chỉ tiêu kinh tế tổng hợp tương ứng”. Theo đó, chỉ tiêu tổng sản phẩm trong nước (GDP) được tính toán thay cho chỉ tiêu “Thu nhập Quốc dân”. Quyết định trên đã chỉ rõ hệ thống tài khoản quốc gia nói chung và chỉ tiêu GDP nói riêng chỉ áp dụng cho phạm vi cả nước. Vậy GDP là gì?*

Cuộc “Đại khủng hoảng 1929-1933” đã ảnh hưởng sâu sắc tới suy nghĩ của Keynes về kinh tế học. Trước đó, các nhà kinh tế cho rằng mỗi khi có khủng hoảng kinh tế thì giá cả và tiền công sẽ giảm, các nhà sản xuất sẽ có động lực đẩy mạnh thuê mướn lao động và mở rộng sản xuất, nhờ đó nền kinh tế sẽ phục hồi. Nhưng Keynes quan sát cuộc Đại Khủng hoảng và thấy tiền công không hề giảm, việc làm cũng không tăng và sản xuất mãi không hồi phục nổi. Từ đó, Keynes cho rằng thị trường không hoàn hảo như các nhà kinh tế học cổ điển nghĩ.

Những suy nghĩ mới mẻ của ông được ghi chép lại trong cuốn *Chuyên luận về tiền tệ* công bố năm 1931 và nhất là trong cuốn *Lý thuyết tổng quát*. Lý thuyết của Keynes lấy *nguyên lý cầu hữu hiệu* là nền tảng. Ý niệm cơ bản của nguyên lý này là *lượng cung hàng hoá được quyết định bởi nhu cầu* và quan hệ cơ bản của ông được xác định dựa trên *tổng cầu cuối cùng* (ngành Thông kê Việt Nam gọi là *sử dụng cuối cùng*) và GDP cũng được xác định định nghĩa trên ý niệm của Keynes:

$$\text{GDP} = \text{C} + \text{G} + \text{I} + \text{E} - \text{M}$$

Trong công thức này, C là tiêu dùng cuối cùng của hộ dân cư; G là tiêu dùng của Chính phủ; I là tích lũy gộp tài sản (cổ định và lưu động); E và M là xuất nhập khẩu hàng hoá và dịch vụ.

Sau khi SNA 1968 ra đời lấy bảng cân đối liên ngành (I/O Table) là trung tâm thì GDP có thể được tính bằng 3 phương pháp: Phương pháp sử dụng cuối cùng (The Final Expenditure Approach), Phương pháp sản xuất (The Production Approach), và Phương pháp thu nhập (Income Approach).

Chỉ tiêu GDP là một chỉ tiêu kinh tế vĩ mô, ngay tên gọi cũng cho thấy đây là một chỉ tiêu ở tầm Quốc gia, và phương pháp luận chỉ phù hợp tính cho

* Vụ trưởng Vụ Hệ thống Tài khoản quốc gia

toàn bộ nền kinh tế. Trong cuốn SNA chính thức xuất bản bởi Liên Hiệp quốc không đề cập đến tính GDP cấp tỉnh, vì thế phần lớn các nước chỉ tính GDP cho phạm vi cả nước, chỉ có một số nước tính cho phạm vi cấp tỉnh hoặc vùng như là Trung Quốc, Ấn Độ, Thái Lan... Trong SNA thì nguyên tắc thường trú và không thường trú là một nguyên tắc quan trọng để xác định phạm vi tính toán chỉ tiêu GDP. Khái niệm thường trú không dựa trên cơ sở quốc tịch hay tiêu chuẩn pháp lý của Quốc gia mà dựa vào trung tâm lợi ích kinh tế và mức độ thời gian hoạt động trên lãnh thổ quốc gia đó. Về ý nghĩa, chỉ tiêu GDP được dùng để phân tích kinh tế và hoạch định chiến lược, chính sách phát triển kinh tế xã hội của Quốc gia, mà ít có ý nghĩa đối với cấp tỉnh, huyện, xã.

Ở Việt Nam để đáp ứng nhu cầu thông tin phục vụ sự lãnh đạo, điều hành của Trung ương, của Đảng bộ và chính quyền cấp tỉnh, Tổng cục Thống kê đã chỉ đạo tập trung, thống nhất các Cục Thống kê tính tổng sản phẩm trên địa bàn tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương (GRDP). Về khái niệm, nội dung, nguồn số liệu và phương pháp tính cả Trung ương và địa phương đều thống nhất theo quy định của Hệ thống tài khoản Quốc gia. Tuy vậy, sự phát triển kinh tế xã hội ở nước ta rất nhanh trong thập kỷ qua và các doanh nghiệp cũng được hình thành và phát triển mạnh mẽ (nhất là từ khi có Luật Doanh nghiệp). Các doanh nghiệp hoạt động năng động và luôn luôn có xu hướng mở rộng sản xuất. Nhiều doanh nghiệp đăng ký kinh doanh tại một địa phương nhưng lại hoạt động ở nhiều địa phương khác. Điều đó dẫn đến trường hợp các tỉnh, thành phố tính trùng. Thực tế này cùng với những khó khăn trong việc thu thập thông tin của các đơn vị hạch

toán toàn ngành, thu thập thông tin về thuế nhập khẩu chia theo tỉnh, thành phố... không cho phép tính GDP của tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương một cách chính xác (Hầu hết các nước tổ chức tính GDP cấp tỉnh, thành phố đều xảy ra tình trạng chênh lệch số liệu ở cấp quốc gia và cấp tỉnh, thành phố). Dẫn đến tình trạng hiện nay là GDP tính cho phạm vi cả nước chênh lệch khá lớn so với tổng cộng GRDP của 63 tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương.

Tuy nhiên, do chưa hiểu rõ bản chất và phạm vi tính toán của chỉ tiêu GDP, nên nhiều cấp huyện, cấp xã cũng xuất hiện chỉ tiêu này trong các Nghị quyết Đại hội Đảng bộ cấp huyện/xã. Theo đó, lãnh đạo cấp huyện/xã hàng năm, thậm chí quý và 6 tháng đã yêu cầu bộ phận chức năng tính toán chỉ tiêu GDP. Trong khi đó nguồn thông tin đầu vào theo đơn vị thường trú và các công cụ (chi phí trung gian, giá và chỉ số giá,..) của cấp tỉnh trở xuống không thể đáp ứng được cho việc tính toán chỉ tiêu GDP. Có ý nghĩa gì khi tốc độ tăng GDP của Quốc gia chỉ khoảng 5-6%, trong khi tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương nào tốc độ tăng GDP cũng từ 8% trở lên, thậm chí 14%. Vậy chỉ tiêu nào để thay cho chỉ tiêu "GDP" cấp huyện/xã khi đánh giá về tình hình phát triển kinh tế của huyện/xã? Đó là tổng giá trị sản xuất của một số ngành chủ yếu, thường thì bao gồm các ngành sản xuất ra sản phẩm vật chất (có thể cả thương mại, vận tải); sản lượng sản phẩm chủ phẩm sản xuất ra của ngành nông, lâm nghiệp và thủy sản, công nghiệp;...

Từ khi áp dụng SNA, nhiều nhà hoạch định chính sách coi GDP là chỉ tiêu duy nhất để đánh giá tăng trưởng của Quốc gia, cấp tỉnh trong khi

(Xem tiếp trang 10)

(Tiếp theo trang 6)

những chỉ tiêu khác quan trọng và thực chất hơn nhiều thường không được đề cập tới hoặc đề cập một cách chưa thỏa đáng.

Ở Việt Nam, từ khi có Quyết định số 183/QĐ-TTg năm 1992 của Thủ tướng Chính phủ về áp dụng SNA thì hệ thống tổ chức thông tin phục vụ

việc tính toán GDP hầu như chưa có nhiều thay đổi. Vì vậy, về lâu dài Tổng cục Thống kê cần cải tiến lại cách thức tổ chức tính toán chỉ tiêu GDP cho phù hợp với phương pháp luận của Thống kê Liên Hiệp quốc và thực tế nguồn thông tin./.